

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо припинення державної служби, служби в органах
місцевого самоврядування, звільнення працівників та інших особливостей
трудових відносин на період дії режиму воєнного стану»
*(реєстр. № 14063 від 22.09.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, звільнення працівників та інших особливостей трудових відносин на період дії режиму воєнного стану» (реєстр. № 14063 від 22.09.2025).*

***Ключові слова:** правовий режим воєнного стану, трудові відносини, підстави припинення трудового договору (контракту), державні службовці, працівники, службовці органів місцевого самоврядування.*

Вступ

Повномасштабне вторгнення змінило всі аспекти суспільного життя, зокрема й звичайний порядок перебігу відносин у сфері праці та зайнятості. Введений Указом Президента України правовий режим воєнного стану¹ означає здійснення передбачених Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходів, необхідних для використання потужності й трудових ресурсів господарюючих суб'єктів усіх форм власності для потреб оборони, у тому числі через зміну режиму роботи або проведення інших змін виробничої діяльності та умов праці відповідно до законодавства про працю². Оскільки Кодекс законів про працю України не містив норм, які б регулювали суспільні відносини у сфері праці в умовах правового режиму воєнного стану, Верховна Рада України прийняла Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (далі – Закон).

Основна частина

Право на працю є одним із тих прав, яке може бути обмежено на певний строк в умовах воєнного або надзвичайного стану. Ці обмеження не є абсолютними і мають свої межі. Так, Законом забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та часу відпочинку між змінами, максимальна тривалість робочого часу, врахування стану здоров'я особи тощо.

Після запровадження особливостей регулювання виникла об'єктивна потреба у внесенні змін до чинного законодавства з метою створення необхідних умов для забезпечення взаємовідносин між роботодавцями і працівниками в умовах воєнного стану, а також для усунення окремих прогалин та колізій, які

¹ Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

² Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19?find=1&text=%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96+#w1_1

тривалий час мали місце в правовому регулюванні трудових відносин. Щоправда, до Закону також вносилися зміни відповідно до динаміки розвитку суспільних відносин у сфері праці та зайнятості в умовах збройної агресії.

Із метою удосконалення законодавчого регулювання відносин у сфері зайнятості та праці в умовах режиму воєнного стану розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, звільнення працівників та інших особливостей трудових відносин на період дії режиму воєнного стану» (реєстр. № 14063 від 22.09.2025) (далі – законопроект).

Законопроектом пропонується внести зміни до статей 36 та 41 Кодексу законів про працю України, якими передбачити нові підстави припинення трудових відносин, а також до законів України: «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (щодо порядку припинення трудового договору з працівником, робоче місце якого розташоване на тимчасово окупованій території), «Про правовий режим воєнного стану» (щодо повноважень начальника обласної та районної військової адміністрації у сфері трудових відносин та припинення повноважень посадових осіб місцевого самоврядування), «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (щодо припинення трудового договору внутрішньо переміщених осіб із числа пенсіонерів) тощо.

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження *концептуального характеру*.

Пропозиція підпункту 1 пункту 1 розділу I законопроекту щодо доповнення статті 36 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) новим пунктом 8⁴ не може бути підтримана, оскільки пропоновані в ній положення фактично врегульовані нормами пункту 8³ статті 36 КЗпП. Окрім того, до повноважень роботодавця не входить встановлення місця перебування працівника, якщо тільки мова не йде про визначення робочого місця працівника або місця виконання ним роботи. Звичайно, слід взяти до уваги брак достатньої судової практики, на підставі якої формується розуміння порядку застосування підстави для звільнення, передбаченої пунктом 8³ статті 36 КЗпП. Однак, у будь-якому випадку відсутність інформації про причини відсутності працівника означає, серед іншого, відсутність зв'язку з ним.

Зазначені зауваження є релевантними щодо підпункту 2 пункту 1 розділу I законопроекту, в якому пропонується доповнити статтю 41 КЗпП новим пунктом 7. Виключення становить словосполуча «відсутності доступу роботодавця до майна або засобів виробництва». У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне передбачити в законопроекті пропозицію, якою внести зміни до пункту 6 статті 41 КЗпП, а саме: після слів «майна роботодавця» доповнити словосполученням «у тому числі через відсутність доступу до нього або до засобів виробництва».

Пропозиції законопроекту доповнити новим пунктом 9 частину першу статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» щодо дострокового припинення повноважень депутата місцевої ради без прийняття рішення відповідної ради потребують доопрацювання. Дійсно, на практиці виникають

питання, пов'язані з припиненням повноважень місцевих обранців за поданою заявою, оскільки в умовах воєнного стану скликання та проведення сесії місцевих рад є доволі проблематичним, у тому числі через відсутність кворуму. Це створює перешкоди в реалізації права депутата на дострокове припинення повноважень.

Водночас частина перша статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» передбачає, що підстави мають бути засвідчені офіційними документами, тому відповідну пропозицію законопроекту доцільно сформулювати окремим абзацом частини першої цієї статті. До того ж, із метою підтримання інституту місцевого самоврядування та конкретизації положень норми, вважаємо за доцільне передбачити, що в період дії воєнного стану заява про дострокове припинення повноважень має бути подана на ім'я голови відповідної ради у разі відсутності можливості скликати сесію ради протягом трьох місяців від подання заяви. Задоволення такої заяви здійснюється шляхом видання відповідного розпорядження голови або першого заступника, або заступника, який виконує обов'язки голови. Задоволення такої заяви може здійснюватися начальником військової адміністрації у тримісячний строк від подання заяви шляхом видачі відповідного розпорядження.

У зв'язку з цим, положення підпункту 3 пункту 2 розділу I законопроекту в частині строку (10 днів) розгляду особистої заяви депутата обласної, районної ради про складання ним депутатських повноважень начальником військової адміністрації підлягає узгодженню із вищезазначеною пропозицією.

Передбачені підпунктом 2 пункту 3 розділу I законопроекту зміни до частини першої статті 13 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» є дискусійними. Оскільки призупинення дії трудового договору може здійснюватися за ініціативи працівника, то виникає питання про дотримання роботодавцем гарантій трудових прав іншого працівника, якого було прийнято на роботу на місце працівника, який виявив бажання призупинити дію трудового договору.

Із метою дотримання лаконічності норм, положення пункту 7 розділу I законопроекту підлягає корегуванню. Вважаємо за доцільне сформулювати зазначений пункт таким чином:

«7. У Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст. 1 із наступними змінами):

1) частину четверту статті 7 в абзаці другому після слів «внутрішньо переміщена особа» доповнити словосполученням «із числа тих, хто отримує пенсію за віком, у тому числі на пільгових умовах, або за вислугу років».

Зауваження техніко-юридичного характеру.

Назва законопроекту не повною мірою відображає зміст його положень.

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» необхідно правильно зазначити вид пенсій: «пенсія за віком, у тому числі на пільгових умовах».

Висновки

Урахування зазначених зауважень дозволить уникнути таких ризиків прийняття законопроекту:

- правової невизначеності (щодо гарантій трудових прав працівників, прийнятих на роботу на місце працівника, який виявив бажання призупинити трудовий договір; щодо правових наслідків стосовно врегульованих за згодою сторін строків призупинення трудового договору);

- надмірності правового регулювання (щодо нових підстав для звільнення працівника);

- декларативності положень (через розширення повноважень роботодавця встановлювати місцеперебування працівника).

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*